

СИСТЕМА ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ТА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В НІЙ

В. А. Коновалова спеціаліст вищої категорії.
викладач-методист

І. С. Лазаренко
спеціаліст вищої категорії. викладач-методист **Т. М. Рибак** спеціаліст I категорії. старший викладач
Житомирський агротехнічний фаховий коледж

У статті розглянуто особливості функціонування системи виховної роботи та проаналізовано різні підходи до організації виховного процесу у вищому навчальному закладі. визначено роль викладача в ньому. Визначено теоретичні та практичні аспекти становлення та розвитку систем виховної роботи у ЗВО.

Ключові слова: *організація виховної роботи. особистість. трансформація сучасного суспільства. формування світогляду. форми і методи виховної роботи. напрями виховання. професійна культура. ефективна взаємодія. теоретичні аспекти. практичні аспекти.*

Постановка проблеми

У зв'язку з реформуванням вищої школи та інтеграцією вищої освіти в Європейське співтовариство, основна ідея виховної роботи у вищому навчальному закладі полягає у вихованні майбутнього спеціаліста не тільки громадянином своєї країни, а й «громадянином світу». Саме тому вищим навчальним закладам необхідно реалізовувати зміст виховної роботи відповідно до таких ключових ліній: ціннісне ставлення до себе; ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей; ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави; ціннісне ставлення до праці; ціннісне ставлення до природи; ціннісне ставлення до культури й мистецтва [3, с.44].

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання організації виховної роботи у вищому навчальному за-

ладі є одним із важливих у педагогічній теорії та практичній діяльності.

Теоретичний аспект проблеми становлення та розвитку системи виховної роботи у навчально-виховному закладі досліджено науковцями: І. Бехом, В. Галузинським, О.Дубасенюком, С. Висоцьким, О. Кон- дратюком, С. Барановим, В. Сластьоніним, В. Караковським, М. Кра- совицьким та ін.

Завдання системи виховної роботи вищого навчального закладу розглядають В. Демчук та М. Соловей та наголошують на необхідності створення різноманітних соціокультурних середовищ, у яких особистість розвивається і набуває соціального досвіду, отримує допомогу в соціальній самоідентифікації та самореалізації природних нахилів [2, с.10].

Результати цих наукових пошуків наближають нас до розуміння процесу виховання як окремої галузі в системі освіти з особливими психолого-педагогічними умовами функціонування всієї системи виховної роботи у вищому закладі освіти.

Об'єктом дослідження є виховання колективу навчальної групи у ЗВО на основі системного підходу.

Формулювання цілей

Про необхідність упровадження принципово нових підходів до організації виховної роботи у середовищі студентської молоді, яка у найближчому майбутньому складе серцевину інтелігенції, наголошується у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, в Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», в Концепції національного виховання студентської молоді та ін.

Все це доводить, що проблема формування особистості майбутнього фахівця є актуальною та складною і вимагає конструктивного її вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Виховання - один із соціальних процесів, який забезпечує одночасне відтворення і творення людини як особистості та суспільства як усвідомленої спільноти. У такому широкому значенні виховання полягає в діяльності, яка спрямована на передачу новим поколінням суспільно-історичного досвіду. В основі цього досвіду - цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних установок, розумінь, принципів і ціннісних

орієнтацій, які дають змогу людині набути власну індивідуальність у поєднанні з індивідуальністю спільноти [5, с.10].

Останнім часом з'явилося поняття «криза виховання», яка зумовлена стрімкою трансформацією сучасного суспільства України, що веде до змін орієнтирів у навчальному та виховному процесах. До такого суспільства висуваються нові вимоги, які зумовлюють трансформаційні процеси і в освітньому просторі. Також слід враховувати здатність кожної молодої людини до організації життя, соціуму, культури на основі розумних, науково обґрунтованих правил. Основним генератором у формуванні культури здобувача освіти, здатного мислити і діяти, виступає освіта.

З огляду на питання освіти, яке ми розглядаємо, важливо звернути увагу на культуру спілкування, взаємодію та співжиття. Згадані критерії передбачають наявність у молодої людини необхідних соціальних навичок і ставлень, без набуття яких неможливе існування будь-якого колективу, сім'ї, друзів, навчальної групи, а також і суспільства в цілому. На нашу думку, одне з першочергових завдань, що стоїть перед педагогом, - сприяти набуттю молодими людьми, здобувачами освіти, навичок успішної комунікації в суспільстві, вмінню працювати разом в умовах цього багатокультурного суспільства, визнанню цінності людської гідності та прав людини, умінню саморегуляції відповідно до змін у суспільстві.

Саме під час навчання молодь активно залучається до цінностей культури і набуває навичок суспільно політичної діяльності, розширює коло спілкування. Особливий стиль студентського життя сприяє активному формуванню світогляду, розвитку пошукової діяльності, реалізації соціальних ролей.

Науковці систематично ведуть пошук шляхів удосконалення системи виховання молоді у ВНЗ. Визначають такі підходи до вирішення проблем виховання: гуманістичний, діяльнісний, системний та особистісний. Слід зазначити, що жоден із них не може претендувати на універсальність, має свої переваги та недоліки, тому їх використання може бути ефективним лише у визначених межах та за відповідних умов.

Сьогодні ми хотіли б зупинитися на одному з них - системному. Системний підхід передбачає педагогічне пояснення будь-якого педагогічного явища як відповідної системи з чітко окресленими елементами, взаємодія яких визначає результат процесу. Відповідно, продуктивність виховання студентів пропорційно залежить від наявності чи

відсутності виховної системи в цьому процесі [6, с.83 - 88].

Педагогічне пояснення в цілому, як елемент системного підходу, має на меті чітке окреслення будь-якого педагогічного явища зі своїми певними функціями. Наразі їх взаємодія і є результатом даного процесу. Система продуктивності виховання молоді в такому випадку загалом буде залежати від впровадження виховної системи як функціонального елементу освіти.

Дослідники відзначають, що система у виховному процесі забезпечує перспективність реалізації виховного потенціалу навчального закладу; вона також спрямовує діяльність педагогічного та студентського колективів, допомагає концентрації педагогічних зусиль на пріоритетних напрямках виховної роботи; система виховної роботи сприяє успішній діяльності громадських організацій; допомагає ефективному здійсненню спільної діяльності педагогів та студентів, впливає на процес спілкування та формування соціальних взаємодій.

Необхідність усвідомлювати себе як особистість, приймати власні рішення тощо зумовлена психологічною закономірністю: якщо молодь звикла лише спостерігати, вона стає соціально пасивною, безпорадною перед світом, що її оточує. Виховання визначається сучасними соціальними процесами, в особистісно орієнтованій парадигмі виникає необхідність перенесення акцентів із потреб і запитів суспільства на інтереси і потреби людини, оскільки не людина існує для суспільства, а суспільство - для неї. Усвідомлення цього потребує піднесення культурного рівня, етичної, естетичної, гуманістичної спрямованості виховної системи вищого навчального закладу, орієнтованої на можливість й потреби здобувача освіти [6, с.83-88].

Успіх виховної роботи у вищому навчальному закладі значним чином залежить від викладача та куратора групи, а саме: наскільки якісно вони виконують завдання, що стоять перед ними та яким чином вони виконують низку функцій: планування виховної роботи, її організації, координування діяльності здобувачів освіти, здійснення контролю, прогнозування результатів виховної роботи, наскільки творчо вони урізноманітнюють її напрями, наскільки вдало застосовують нові форми, методи виховної роботи та інноваційні технології в ній. Слід зазначити, що з огляду реформи освіти, якщо на рівні професійної свідомості викладача спостерігається певний прогрес щодо орієнтації на новий освітній ідеал, то його практична

діяльність не зазнає суттєвих змін.

Особливої уваги потребує питання підвищення професійної культури та компетентності педагогів щодо виховного впливу на освітнє середовища та освітнього процесу загалом. Особистісний вплив викладача формує світогляд його студентів набагато більше, ніж дисципліну, яку він викладає. Бесіда з викладачем у вільний від занять час іноді впливає на свідомість студента сильніше, ніж видана ним перед тим навчальна інформація.

Індивідуальна виховна робота є надзвичайно важливою. Щоб впливати на студента, необхідно вивчити його індивідуальність, важливо встановити довірливі, доброзичливі стосунки між суб'єктами виховного процесу. Цьому значною мірою сприяє авторитет викладача, його вміння швидко орієнтуватися в ситуації, передбачати наслідки своїх дій.

Вважаємо, що основні напрями виховної роботи зі студентами такі: корекція відхилень у свідомості та поведінці окремих студентів і спонукання студентів до раціонального використання вільного часу з метою всебічного розвитку своєї особистості.

Корекцію відхилень у свідомості і поведінці можливо проводити шляхом створення спеціальних педагогічних ситуацій, таких як активізація прихованих почуттів, зміцнення віри у власні сили, які сприяють усуненню наявних в особистості студента негативних якостей.

Раціональне використання вільного часу здобувачем освіти, що необхідне для вдосконалення необхідних майбутньому фахівцю якостей, можливо досягти шляхом консультування студентів щодо розумного використання вільного часу на самоосвіту, суспільну роботу, спонукання до заняття фізкультурою й спортом, художньою й технічною творчістю тощо.

Управління формуванням особистості студента може дати очікуваний результат, коли воно впливатиме на нього через максимальне розгортання внутрішньої активності, через організацію його внутрішніх сил, що визначають його поведінку. А це під силу викладачу або куратору, який є не лише висококваліфікованим фахівцем, а й володіє такими особистісними характеристиками, які роблять його здатним виховувати студентів своєю особистістю.

Студенти віддають перевагу таким стосункам з куратором чи викладачем, які ґрунтуються на довірі, порозумінні, співучасті, умінні наставника завойовувати авторитет особистістю. Викликає повагу у студентів викладач, який впроваджує еталони поведінки для стандар-

тних ситуацій: як він входить в аудиторію, поводить себе на занятті, відповідає на питання, слідує за робочим місцем, заохочує студентів, які дотримуються правил, відмічаючи конкретні позитивні досягнення.

У виховному процесі переможе той викладач, що вміє стримувати свій гнів, не дає можливості своїм почуттям вийти з-під контролю, реагує на події стримано, без бурхливих емоцій, щоб вчинок студента не переріс у протистояння. Особливо важливо, якщо викладач не йде на поступки і компроміси, поступаючись своїми принципами, щоб набути популярність і авторитет.

Значно легше вдається організувати ефективну взаємодію зі студентами таким викладачам, у яких розвинені комунікативні здібності. Вони об'єктивно, неупереджено сприймають особистісні властивості і конкретні вчинки студентів, їх мотиви й переживання, розуміють індивідуальні та вікові особливості студентів. Чутливість до внутрішнього, духовного життя вихованців, глибоке розуміння їх думок і почуттів виступають як основа спілкування викладача та здобувачів освіти.

Висновки з дослідження й перспективи

Виховання сучасної студентської молоді - цілеспрямований процес і результат соціально-культурного співробітництва здобувача освіти з викладацьким колективом взагалі та з кожним викладачем зокрема. Основу процесу адаптації студентів у навчальний і позааудиторний час становить активна роль особистості стосовно до себе, обставин свого життя, взаємодії особистості і суспільства.

Однією з основних задач в цьому напрямі є впровадження в навчально-виховний процес практики культури спілкування, взаємодії та співжиття учасників цього процесу. Це вимагає як усвідомленого сприйняття їхньої значущості, так і готовності вихователів бути їхніми носіями. Таке усвідомлення потребує значних зусиль різних соціальних інститутів для подолання культурного розриву між поколіннями і створення дорослими учасниками навчально-виховного процесу такого освітнього та виховного простору, який буде відкритий до змін [5, с.10-11].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горяїнова К. Д., Шекишєв О. А. Виховання студентської молоді як основний напрямок в процесі успішної соціалізації майбутніх

спеціалістів. Сучасні аспекти виховання студентської молоді: Матеріали сеукраїнської науково-практичної конференції. Харків: ХНАМГ, 1920 березня 2009 р. с. 29

2. Демчик В., Соловей М. Система виховної роботи у вищому навчальному закладі як фактор цілісного виховання особистості. Рідна школа. 2004. № 8. с. 33-37.

3. Деякі питання організації виховної роботи : лист МОН молоді та спорту України № 1/9-595 від 23.08.12 . Директор школи. 2012. № 22. с. 44.

4. Дурманенко О. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. 2016. № 2. с. 31-37. Режим доступу: кйр://пб^V.доV.^a/^KN/NVVп^p_2016_2_7

5. Костюк І., Мудрий М. У пошуках виховних орієнтирів. Педагогічна думка, 2013 / № 3. с. 10-11.

6. Краснощок І. П. Особливості системи виховної роботи у вищому навчальному закладі. Інна Петрівна Краснощок. Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. В. В. Радул [та ін.]. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 93. с. 83-88.

Режим доступу:
Ийр://Й8расе.кзри.кг.иа/8риі/ЪапДе/123456789/2069

7. Лист МОН 1/9-413 від 27.07.17 року «Про деякі питання щодо організації виховної роботи у навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році». Портал «Освіта.иА». Режим доступу ІШрзУ/озуііа.иа/ іеді8Іаѣіоп/8егоз\~756857/

Тке агіісіе сопяіСега іке ресііагіііея о/ іке /uncііопінд о/ іке есіісаііон яуяіет/uncііопінд ая ^ейі ая апС апайугея Сі//егені арргоаскея іо іке еСусаііонаі ргосеяя огданігаііон іп кідкег еяіаБііяктенія. Іі айяо Сеіегтінея іке гоіе о/а іеаскег іп іі.

Тке ікеогеіісаі апС ргасіісаі агресея о/ іке еСусаііон яуяіет Сеіеіортені іп еСусаііонаі еяіаБііяктенія каVe Been еісіСаіеС.

Key монсі*: огданігаііон о/ еСусаііонаі хпогк. регіонаіііу, іганя/огтаііон о/ тоСегп яосіеіу. /огтаііон о/ могі^іем, /огтя апС теікоСя о/еСусаііонаі лпогк. Сігесііоня о/еСусаііон, рго/еяяіонаі сііііге, е/есіііуе іпегасаііон, ікеогеіісаі агресея, ргасіісаі агресея.